

EEN DOEL VOOR JE LIEFHEBBERIJ

door

Jan Willem Biekart

Ik moet u even waarschuwen dat het volgende stukje is geschreven vanuit een sterk persoonlijk oogpunt. Het is nl. een zeker gevoel van onvrede over wat ik met mijn liefhebberij doe, dat erin naar voren komt. Het is primair gericht op het verzamelen van marien materiaal. Voor landslakken liggen de zaken heel anders. Wat is het geval?

Vanaf mijn prille jeugd (9 jaar) verzamel ik al schelpen, en dat heeft me altijd veel plezier bezorgd. Twee jaar geleden echter, na bijna veertien jaar scharrelen in m'n eentje, werd mijn belangstelling nieuw leven ingeblazen door het leggen van kontakten met andere verzamelaars. Als een kettingreaktie volgde toen een ervaring van oude en enkele nieuwe interesses, zoals landslakken, gruisonderzoek, pteropoden, ekologie, etc. Veel te veel om je in alles te verdiepen. Eén gevolg van deze gebeurtenissen was, dat ik me afvroeg of mijn in de loop der jaren ontstane kollektie voor één van deze gebieden waarde had. Deze vraag kwam nog eens extra naar voren door enkele opmerkingen van dhr. Verduin (CB 185, blz. 827-829, CB 194, blz. 1023). Wat heeft het voor zin om uren in gruis te turen en daaruit mikroskopische schelpjes te halen, die soms slechts met de grootste moeite gedetermineerd kunnen worden (of soms helemaal niet), waarna ze in een laatje verdwijnen. Wat heeft het voor nut om levend aangetroffen soorten te doden voor een kollektie (in de Vita Marina van de Stichting Biologia Maritima heeft hierover al eens een gedachtewisseling gestaan, zie de rubriek Varia Maritima november 1975 tot juli 1977). Nu zult u direkt, en terecht, kunnen aanvoeren dat het een fijne ontspanning is, een liefhebberij. Je hebt contact met de natuur (al is het dan vaak in dode vorm), en alleen al de vorm en de kleur van de schelpen kunnen voldoende zijn om er grote bevrediging uit te putten (zie bv. Kronenberg en naschrift, CB 186, blz. 848-850). Het grote voordeel is, dat je met weinig kennis al tevreden bent. Wat nu als je wat meer wilt? Je wilt meer weten over verspreiding, variatie, ekologie, etc., en ...

je wilt daar graag wat, laten we het 'wetenschappelijke' noemen, bijdragen aan leveren. Ik ben er van overtuigd dat er meer mensen dat graag zouden willen. Dat gaat natuurlijk niet van de ene dag op de andere, maar is te zien als een groeiproces. (Bij mij was het in eerste instantie meer een grote sprong, met als gevolg veel te hoog willen grijpen, veel te veel willen beheersen, niet kunnen kiezen, en daardoor frustratie.) Misschien kan ik eens op een rijtje zetten wat voor nuttige functie een kollektie voor de wetenschap zou kunnen hebben. Aan de oplossing van wat voor problemen kan zij bijdragen? Ik wil daarbij een onderscheid maken tussen grootschalige en kleinschalige probleemstellingen. Aan de hand van de grootschalige wil ik dan nog wat opmerkingen maken. De kleinschalige vallen als het goed is altijd binnen één van de grootschalige problemen. Maar eerst nog een andere moeilijkheid: soms ontbreekt de vraagstelling (= probleem). Een voorbeeld: Ik had in Alikes (Griekenland) *Alvania cancellina* gevonden. De determinatie met Nordsieck klopte exact. Deze vondst werd toevallig door mij genoemd in de rubriek 'Beste vindplaatsen'. Een specialist, in dit geval dhr. Van Aartsen bleek geïnteresseerd, omdat die soort naar zijn weten in die streken nog nooit was gevonden. Dat wist ik niet (hoe zou ik), en de probleemstelling 'wat doet dat beest daar' ontbrak dus. Dit gegeven zou dus verloren, of liever gezegd, nooit vermeld zijn, als het niet toevallig in die rubriek had gestaan. Nu bleek het beest bij determinatiekontrolé *Alvania* cf *hirta* te zijn, maar dat doet niets af aan het voorbeeld. Dit soort gebrek aan vraagstelling zal denk ik vrij vaak voorkomen. Van vondsten uit Nederland weet men nog of ze bijzonder zijn of niet, en men maakt daarvan ook vaak melding. Maar hoe zit het met de buitenlandse vondsten? En al die ekologische en andere waarnemingen?

Maar, om niet af te dwalen, keren we terug tot de groot- en kleinschalige problemen. Als grootschalige probleemgebieden, waarbinnen alles te vatten is, beschouw ik:

1. verspreiding (onderzoek naar verspreiding van bepaalde taxa, fauna van een gebied);
2. taxonomie;
3. anatomie (en aanverwante zaken als genetica, fysiologie, etc.);
4. ecologie (waarschijnlijk het meest omvattende onderwerp, ook 1. zou je eventueel hieronder kunnen vatten).

Ik ben van mening dat je als amateur, en daarmee bedoel ik iemand die al dan niet regelmatig een deeltje van zijn tijd in de malakologie steekt, en dus niet iemand die al zijn vrije tijd hiervoor gebruikt, weinig kunt doen aan taxonomie en anatomie. Vooral taxonomie beschouw ik als een uiterst glabberig pad, omdat het exact lijkt te zijn, doch het beslist niet is. Aanvechtbare revisies van genera en families kunnen het gevolg zijn. Temeer daar er ook indien mogelijk gebruik moet worden gemaakt van fossielen om tot een verantwoorde phylogenie te komen, die dan weer nodig is om een goede indeling in hogere taxa te maken. Daarnaast zal men moeten beschikken over ruime ervaring, boekwerken en tijdschriften die voor een groot gedeelte slechts antiquarisch te verkrijgen zijn, etc. Er moet een museum zijn waar men kan werken, en er moet veel materiaal zijn van vele lokaliteiten, plus type-materiaal, veelal aanwezig in uiteenlopende musea in het buitenland. Daarbij is kennis van verspreiding, anatomie en ecologie ook noodzakelijk. Helaas worden deze in veel gevallen door gebrek aan gegevens niet gebruikt bij de bewerking van mariene mollusken. Dit zie ik los van het, bij gebrek aan beter, op conchologische gronden ordenen van materiaal aan de hand van de type-exemplaren,

zoals bv. dhr Van Aartsen deed in zijn artikelen over Chrysallida (Conchiglie 13(3-4): 49-64) en Turbonilla (Boll. Malacologico 17 (5-6): 61-89). Ook dit vraagt echter veel tijd, ervaring, materiaal, doorzettingsvermogen etc.

Bij anatomie liggen de moeilijkheden meer op het gebied van de 'kunde', de handigheid van snijden en de anatomische kennis. Welke amateur snijdt er met verstand van zaken in Mangelia, Odostomia, etc.? Dat wordt zelfs nauwelijks door professionals gedaan. Alleen al het verwerven van levende dieren vormt een groot probleem. Daarnaast zijn in een groot deel van de gevallen meer sophisticated technieken nodig, om tot een resultaat te komen (SEM bv.). Van de mogelijkheden bij de Bivalvia heb ik helemaal geen idee.

De ecologie vormt daarentegen een zeer uitgebreid gebied, waaraan vrij eenvoudig kleine bijdragen geleverd zouden kunnen worden. Een voorbeeld is het stuk van dhr Janssen in CB 197 over mariene mollusken aan de kust van Yoegoslavië. Een zeer interessant stukje werk. Eigenlijk zouden daaraan nog veel meer gegevens moeten worden toegevoegd. De andere ter plaatse levende organismen, chemische en fysische eigenschappen van het zeewater gemeten, veranderingen van de gemeenschap in de tijd waargenomen, etc. Kortom alle parameters die van invloed kunnen zijn op een ecologische niche. Op zich vormen deze factoren al een strijdpunt: wat is belangrijk en wat niet. Bijdragen aan de ecologie van dieper levende organismen zijn vanwege technische en financiële moeilijkheden vrijwel uitgesloten.

Wat je ook onder ecologie zou kunnen verstaan, is de verspreiding. Daar kom ik dan eindelijk op het kollektie-'doel', dat voor letterlijk iedereen bereikbaar is; het maken van verspreidingskaartjes. Het is natuurlijk waanzin om iedere verzamelaar voor zich verspreidingskaartjes te laten maken. Vandaar het grote nut van het EIS-projekt. Hier blijkt ook in hoeverre de landslakkenmensen op 'ons' voorlopen, ook qua ecologie en anatomie. Maar hun populaties liggen dan ook op het droge voor het grijpen, en de onze meters onder water! Als het EIS-projekt nu ook eens georganiseerd zou kunnen worden voor mariene mollusken van buitenlandse herkomst (van Nederlandse gebeurt het al). Dit gebeurt in feite al in Groot-Brittannië, de initiator van het EIS-projekt. Er is daar zelfs al een atlas van mariene mollusken verschenen (McKay & Smith, Marine Mollusca from East-Scotland), een lijst van mollusken van de verschillende regio's in het land, en een landelijk plus regionale adressen, voor meldingen van de gevonden soorten (Mr. Seaward). Voor andere landen zijn zulke adressen mij echter onbekend. En het zou nu juist zo leuk zijn om ook meldingen uit bv. Noorwegen en Italië ergens kwijt te kunnen. Een adres waar een verzamelaar zijn meldingen heen kan sturen van alle, of bepaalde groepen van mariene mollusken. En dat hoeft helemaal geen komputercentrum te zijn zoals bij EIS.

Eventueel zou een specialist van tijd tot tijd de binnengekomen meldingen van een bepaalde groep kunnen bekijken, uitzoeken wat van belang kan zijn, en eventueel de exemplaren opvragen voor determinatiekontrolle. Dit gebeurt bij EIS op het moment ook, afhankelijk van de determinator en de gevonden soort. Op deze manier zouden we schitterende verspreidingskaartjes kunnen krijgen. Die zouden dan weer gedifferentieerd kunnen worden in vondsten van levende of dode ex., additionele gegevens over biotoop, gedrag, etc.

Hoeveel mensen gaan er niet naar buitenlandse kusten in hun vakantie, en hoeveel schelpen worden er dan wel niet meegenomen? Een machtige bron van informatie lijkt me. Bovendien zou men weten in welke partikuliere verzamelingen interessant materiaal aanwezig is, zonder dat de eigenaar iemand hoeft te zijn die zich actief in de malakologische kontaktenwereld werpt. Genoeg

voordelen dus. Er is slechts één grote moeilijkheid: zou men mee doen? Dit mede gezien de lauwe reacties op de oproepen van het molluskenkomitee. Toch moet het de gok waard zijn lijkt me.